בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קודש

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו **יואל טייטלבוים** זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית

שלח תש"ב (חלק ג)

אַךְ בַּה' אַל תִּמְרֹדוּ

• במדרש: לֵךְ אֱכֹל בְּשִׂמְחָה 'לַחְמֶךָ', זו חַלָּה, וּשְׁתֵה בְלֶב טוֹב 'יֵינֶךָ', זו נְסָכִים, כִּי כְבָר רָצָה הָאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ, זו הַכְּנֶסֶת ישראל לארץ • במדרש, וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם: באותה שעה יצא לבם של ישראל, אמר הקב"ה צא וְרַצֵּם בדברי תורה • מדרש: באותה שעה היתה מריבה בין ישראל לְגֵרִים • מדרש: ג' מדות בגרים, יש גר כנכרי, יש גר מָשׁוּל כחמור, ויש גר כאברהם אבינו • הערב רב נשארו כולם במדבר ולא נכנסו לארץ • אור החיים: כשלון המרגלים בסיבת 'המשלחים' שהם הערב רב שהכניסו בהם תכונה רעה • מגן אברהם: קדושת בית המדרש נוהג גם בחורבנה, לפי שעתיד ליקבע בארץ ישראל • ברש"י: אַךְ בַּה' אַל תִּמְרֹדוּ, 'ושוב' וְאַתֶּם אַל תִּירְאוּ. דתנאי יש למצות ישיבת הארץ, שיוקדם לה הכנעה לה' ותשובה שלימה, ואז נאמר טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ו לפ"ק

KolSatmar.com

יצא לאור ע״י **מערכת לשון קדשו**

כל הזכיות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

צו מנדב זיין רופט: **1-718-388-5519** | אויטאמאטיש דורך קרעדיט קארד: **845-366-2793 #1700**

לשון קדשו - קונטרס **שג** (חלק ג) | **קלאָר** (**14** מינוט מתוך **47**) ★★★☆☆

לשון קדשו: **929-522-1515**
ארץ ישראל: **072-3275205**
ענגלאנד: **0330-350-3110**
פעקס: **718-650-2970**
דרוק **1** דערנאך **826** פאר די **רעקארדינג** פון די וואך. פאר הערות דרוק **3**

קול אוצר יהודא
ברוקלין: **718-298-4641**
ארץ ישראל: **072-2223419**
79→2→4→4→20. 3

◆ ברכת מזל טוב ◆

הרב **מרדכי כהנא** שליט״א
לאירוסי בנו החתן **אלי' ארי'** נ״י - עב״ג
בת הרב **חיים טירנויער** שליט״א

הר״ר **משה צבי דייטש** הי״ו
לנישואי בתו - עב״ג החתן **נתן דוד** נ״י
בן הר״ר **ישראל יודא שטיינפעלד** הי״ו

הר״ר **ליפא פריעדמאן** הי״ו (ב״ר יחיאל מיכל)
לאירוסי בתו - עב״ג החתן **משה** נ״י
בן הרב **חיים אלעזר הירשפעלד** שליט״א

הר״ר **אברהם יושע יודא פוקס** הי״ו
לנישואי בנו החתן **גרשון מנחם דוד** נ״י - עב״ג בת
הר״ר **חנני' יו״ט ליפא טייטלבוים** הי״ו (ב״ר משה דוד)

◆ וְהֵם יַעֲלוּ לְזִכָּרוֹן ◆

הרה״ח המפורסם, פעל גדולות ונצורות למען הכלל והפרט, ובמיוחד למען שמירת בתי חיים בעולם
רבי **צבי** ז״ל **קעסטענבוים**
בן הרה״ח ר׳ **שמואל** ז״ל
נפטר כ״ז סיון תשע״ג

הרה״ח המרומם, שוקד בתורה בהתמדה רבה, והרבה פעלים למצות ביקור חולים, ולהחזקת מוסדות התורה תלמיד נאמן מרביה״ק זי״ע וכתב הרבה מדברי תורתו
רבי **יחזקאל שרגא** ז״ל **כהנא**
בן הרה״ח ר׳ **צבי אלימלך הכהן** ז״ל
נפטר כ״ט סיון תשע״ה

◆ נַחֲמוּ נַחֲמוּ ◆

איש צדיק, ישב ועסק בתורה יומם ולילה, ענוותן ושפל ברך, מהראשונים לדבר מצוה שמסר עצמו בגוף ובממון עבור חידו״ת של רביה״ק זי״ע שיעמדו הרעקארדינגס לימים רבים, ולמד ונהנה מאוד מ'לשון קדשו'
הרה״ג רבי **ארי'** ז״ל **אונגאר (שטיין)**
בן הרה״ח ר׳ **מרדכי** ז״ל הי״ד
שבק לן חיים כ״ג סיון תשפ״ו

קרן חיה רויזא
לע״נ הרבנית הצדיקת חיה רויזא טייטלבוים ע״ה
בת כ״ק מרן רביה״ק זצוק״ל

הרב החסיד רבי
יחזקאל שרגא ז״ל **פריעדמאן**
ב״ר **יהושע** ז״ל - נפטר כ״ה סיון תשפ״ג
וזוגתו מרת **מרים** ב״ר **אברהם** ע״ה
נפטרה ג׳ תמוז תשפ״ב

הרה״ח רבי **משה אפרים** ב״ר **ארי'** ז״ל **הערשקאוויטש** – וזוגתו מרת **שפרה יענטא** ע״ה ב״ר **משה יודא** ז״ל

מרת **חיה דבורה** ע״ה ב״ר **מאיר** ז״ל **ווינשטאק** ◆ הר״ר **יקותיאל יודא** ע״ה ב״ר **קלונימוס קלמן** הי״ו

KolSatmar.com

יג

קושיות ודקדוקים בפרשת נְסָכִים

קושיא ז

כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם [אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם] **וַעֲשִׂיתֶם** [אִשֶּׁה לַה׳] **עֹלָה אוֹ זֶבַח לְפַלֵּא נֶדֶר אוֹ בִנְדָבָה** [אוֹ בְּמֹעֲדֵיכֶם], **לַעֲשׂוֹת רֵיחַ נִיחֹחַ** [לַה׳, און] **ער רעכנט אויס ווייטער - וְיַיִן לַנֶּסֶךְ - דערנאָכדעם, די** [גאַנצע] **פרשת נסכים.**

יד

במדרש דורש הפסוק לֵךְ אֱכֹל בְּשִׂמְחָה ׳לַחְמֶךָ׳, זו פרשת חלה, וּשְׁתֵה בְלֶב טוֹב ׳יֵינֶךָ׳, זו פרשת נסכים, כִּי כְבָר רָצָה הָאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ, זו הַכְּנָסַת ישראל לארץ, שנאמר כאן כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ

זאָגט דער מדרש אויף דעם[א]**, זה שאמר הכתוב, - דער מדרש רעכנט אויס,** [דלכן] **זאָגט ער** [בתורה, פרשת] **נְסָכִים, און נאָכדעם** [פרשת] **חַלָּה, - זה שאמר הכתוב** (קהלת ט, ז) **לֵךְ אֱכֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ, זה חַלָּה, וּשְׁתֵה בְלֶב טוֹב יֵינֶךָ, זה נְסָכִים, כִּי כְבָר רָצָה הָאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ, זה הַכְּנָסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ.**

טו

ויש להבין לפי דְרַשׁ זה, לשון הפסוק כִּי ׳כְבָר׳ רָצָה הָאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ. והלא מיירי בזמן שעדיין היו ישראל במדבר

ז) [ויש להבין] **וואָס איז דער כִּי ׳כְבָר׳ רָצָה הָאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ, זה הַכְּנָסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ. פאַרוואָס איז דער הַכְּנָסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ** [נקרא בלשון עבר, כִּי] **׳כְבָר׳ רָצָה הָאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ.** [והלא המדרש דורש כאן את הפסוק על אותה שעה שעדיין היו ישראל במדבר].

טז

הקדמה לקושיא ח-ט

בתנא דבי אליהו ומדרש ילקוט: באותה שעה [לאחר המרגלים] יצא לבם של ישראל, ואמר הקב"ה למשה, צא וְרַצֵּם בדברי תורה, וכמו שנאמר כאן כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם, וכל פרשת נסכים

ס׳שטייט אין מדרש, - דער מקור איז [פון] **אַ תנא דבי אליהו איז עס**[ב]**, נאָר אין מדרש ילקוט די וואָך**[ג] **שטייט עס אויך, -** [דאָרט] **וואו משה רבינו האָט זיי געזאָגט די**

[א] **בבמדבר רבה** (יז, ב)**:** כך פתח רבי תנחומא בר אבא, בשם רבי חנינא אחיו של רבי אחא בר רבי חנינא, זאת הפרשה של נסכים, שנאמר (טו, ו) אוֹ לָאַיִל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה וְיַיִן לַנֶּסֶךְ חֲצִי הַהִין, ומכאן ואילך (שם, יט-כ) וְהָיָה בַּאֲכָלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵכֶם חַלָּה תָּרִימוּ תְרוּמָה, הרי ׳חלה׳ למטה ׳ונסכים׳ למעלה, לפיכך פתח רבי חנינא (קהלת ט, ז) לֵךְ אֱכֹל בְּשִׂמְחָה ׳לַחְמֶךָ׳ וּשְׁתֵה בְלֶב טוֹב ׳יֵינֶךָ׳. מהו כִּי כְבָר רָצָה הָאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ, אֱכֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ זו פרשת חלה, וּשְׁתֵה בְלֶב טוֹב יֵינֶךָ זו פרשת נסכים, מהו כִּי כְבָר רָצָה וגו׳, זו הַכְּנָסַת ישראל לארץ, שנאמר (טו, ב) כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וגו׳.

[ב] **בתנא דבי אליהו** (פרק כט)**:** בא וראה מה עשו ישראל ומה הוציאו בשפתותיהם, ואחר כך היו מבקשים לעלות אל הארץ, שנאמר וַיַּשְׁכִּמוּ בַבֹּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל רֹאשׁ הָהָר לֵאמֹר הִנֶּנּוּ וְעָלִינוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה׳ כִּי חָטָאנוּ, מה כתיב בתריה, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָמָּה זֶּה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת פִּי ה׳ וְהִיא לֹא תִצְלָח וגו׳, וַיַּעְפִּלוּ לַעֲלוֹת אֶל רֹאשׁ הָהָר וגו׳ וַיֵּרֶד הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בָּהָר הַהוּא וַיַּכּוּם וַיַּכְּתוּם עַד הַחָרְמָה, מיד חזרו וישבו בְּאֵבֶל כבראשונה, שנאמר וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד וכו׳. ○ **באותה שעה אמר הקב"ה למשה לֵךְ ומרצה את אותן העניים, שכבר יצא לבם** מעליהם, אמר משה לפניו רבש"ע במה אֲרַצֶּה אותם, אמר ליה הקב"ה למשה לך ומרצה אותם בדברי תורה, שנאמר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם וגו׳ וַעֲשִׂיתֶם אִשֶּׁה לַה׳ עֹלָה אוֹ זֶבַח וגו׳. ○ **באותה שעה** היתה מריבה גדולה בין ישראל לגרים, אמר לו הקב"ה למשה למה עשו מריבה אלו עם אלו, אמר משה לפניו רבונו של עולם אתה יודע, אמר לו הקב"ה למשה ולא כך אמרתי לך וְכִי יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר וגו׳ הַקָּהָל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגָּר וגו׳ כָּכֶם כַּגֵּר יִהְיֶה לִפְנֵי ה׳ וגו׳. ○ מכאן אמרו שלש מדות יש בגרים, **יש גר כאברהם אבינו, ויש גר נמשל כחמור, ויש גר כעכו"ם לכל דבר.** ○ כיצד יש גר כעכו"ם לכל דבר, אם יש לו נבלות וטרפות שקצים ורמשים בתוך ביתו, אומר בלבו מתי אתגייר ואהיה ביניהן של ישראל, שאכילתן יפה, ויש להם ימים טובים ושבתות, וכשיכלו אלו מתוך ביתי אכוף את עצמי ואתגייר. ואם לבסוף הוא חוזר לסורו, בָּאִין עליו יסורין לטובתו ולהצילו, ומיד שהוא עושה תשובה אמר הקב"ה כשם שאני אהבתי אתכם כן אתם תאהבו אותו, שנאמר (עקב י, יט) וַאֲהַבְתֶּם אֶת הַגֵּר כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם. ○ וכיצד יש גר שהוא **נמשל כחמור,** כגון שהוא הולך לישא אשה מישראל, ואמרו לו אין אנו מקבלין אותך עד שתתגייר, אמר בלבו אכוף את עצמי

KolSatmar.com

בְּשׂוּרָה [פון] **די גזירה נאָך די מְרַגְּלִים** [שישארו במדבר], **שטייט אין פסוק** (יד, לט) **וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם מְאֹד**, [שטייט אין מדרש, אַז אויף] **וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם, האָט דער בּוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים געזאָגט פאַר מֹשֶׁה רַבֵּינוּ'ן צֵא וְנַחֵם את הָעֲנִיִּים האלה, שלא יֵצֵא לִבָּם, ער זאָל זיי מְנַחֵם זיין.**

אמר להקדוש ברוך הוא בַּמֶּה אֲנַחְמֵם, מיט וואָס זאָל איך זיי מְנַחֵם זיין.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, בְּדִבְרֵי תּוֹרָה.

עֲמֹד וְנַחְמֵם בדברי תורה, שנאמר כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם, וַעֲשִׂיתֶם [אִשֶּׁה לַה'] **עֹלָה אוֹ זֶבַח, דאָס איז 'די' פרשה** [פון נסכים].

יז

וממשיך המדרש: באותה שעה היתה מריבה גדולה בין ישראל לגרים, עד שאמר לו הקב"ה למשה לא כך כתבתי לכם בתורתי הַקָּהָל חֻקָּה אַחַת וגו', עכשיו תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם. ומסיים המדרש: מכאן אמרו שלש מדות יש בגרים, יש גר כנכרי לכל דבר, יש גר משול כחמור, ויש גר כאברהם אבינו

[וממשיך שם המדרש], **באותה שעה היה מריבה בינם ובין הַגֵּרִים, אמר הקב"ה הלא אמרתי** (טו, טו) **הַקָּהָל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם, זיי זענען אויך 'דערינען'.**

[ומסיים המדרש] **יש שלשה מיני גֵּרִים, יש גֵּרִים כאברהם, ויש גֵּרִים כשור וחמור, ויש גֵּרִים כגוי.** - **ער איז מפרש אַביסל דער מדרש** [ענין הג' סוגי גרים, עיי"ש], **אָבער על כל פנים דער תמצית** [דברי המדרש הוא כנזכר]. -

יח

קושיא ח

ויש להבין במה שאמר לנחם אותם בדברי תורה, דאמת הוא דדברי תורה משמחים את הלב,

אבל צריך עוד שיהיה בזה איזה קשר לענין מה שכאב לבם על הגזירה שישארו במדבר

ח) לכאורה איז דאָך שווער פָּשׁוּט דאָס גאַנצע ענין.

נאָך דער בְּשׂוּרָה, מֵילָא [אַז ער האָט זיי געזאָגט] **דִּבְרֵי תּוֹרָה**, [זה מובן] **אַוודאי**, [שהרי] **פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב**[ד] (תהלים יט, ט), **דִּבְרֵי תּוֹרָה איז אייביג גוט.**

אָבער 'דאָך' [יש להבין, דלכאורה] **צו 'דער' בְּשׂוּרָה וואָס זיי האָבן געהאַט דאַרטן, אַז זיי וועלן בלייבן דאָרט אין די מִדְבָּר, וְאַל יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ, זיי וועלן נישט זען**, [נאָר] **זיי וועלן בלייבן** [במדבר], **ווי ער רעכנט אויס** [בפסוקים] **די בְּשׂוּרָה**, [צריך עדיין הסבר, מיט] **וואָס האָט ער זיי דאָ מְנַחֵם געוועזן יעצט מיט דעם.**

ואתגייר. ואם לבסוף חוזר לסורו, בָּאִין עליו יסורין לטובתו ולהצילו, ומיד שהוא עושה תשובה אמר הקב"ה כשם שהוא ביקש מכם מנוחה כך תנו לו מנוחה, שנאמר (משפטים כב, כ) וְגֵר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם. ○ וכיצד יש גר שהוא כמו אברהם אבינו, אם היה הולך ופשפש בכל העכו"ם, כיון שהוא רואה שכל העכו"ם הם מספרים בטובתן של ישראל, אמר בלבו מתי אתגייר ואהיה כמותם ואכנס תחת כנפי השכינה, עליו נאמר (ישעי' נו, ג) וְאַל יֹאמַר בֶּן הַנֵּכָר הַנִּלְוָה אֶל ה' לֵאמֹר הַבְדֵּל יַבְדִּילַנִי ה' מֵעַל עַמּוֹ וגו', וּבְנֵי הַנֵּכָר הַנִּלְוִים עַל ה' לְשָׁרְתוֹ וּלְאַהֲבָה אֶת שֵׁם ה' לִהְיוֹת לוֹ לַעֲבָדִים וגו' וַהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי וגו' (שם, ו-ז).

[ג] בילקוט שמעוני בפרשתן (רמז תשמה): וַיֵּרֶד הָעֲמָלֵקִי וְהַכְּנַעֲנִי וגו' וַיַּכּוּם וַיַּכְּתוּם, מיד חזרו וישבו בְּאֵבֶל וכו'. באותה שעה אמר לו הקב"ה למשה, משה משה בוא וְרַצֵּה אותם העניים, שכבר יצא לבם מעליהם, אמר לפניו רבש"ע במה ארצם, אמר ליה צא וְרַצֵּם בדברי תורה, שנאמר (טו, ב-ג) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תָבֹאוּ וַעֲשִׂיתֶם אִשֶּׁה לַה'. ○ באותה שעה היתה מריבה גדולה בין ישראל לגרים, עד שאמר לו הקב"ה למשה מפני מה עשו מריבה אלו עם אלו לא כך כתבתי לכם בתורתי הַקָּהָל חֻקָּה אַחַת וגו', עכשיו תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד [יִהְיֶה לָכֶם]. ○ מכאן אמרו שלש מדות יש בגרים, יש גר כנכרי לכל דבר, יש גר משול כחמור, ויש גר כאברהם אבינו. יש גר כנכרי לכל דבר כיצד, היו לו נבלות וטרפות בתוך ביתו ואמר אלך ואתגייר ואהיה ביניהם של אלו שאכילתן יפה וכו'. יש גר משול כחמור כיצד, הלך ונשא אשה מישראל וכו'. יש גר כאברהם אבינו כיצד, הלך ופשפש את כל אומות העולם וכו'.

[ד] ועיין בזה בגמרא תענית (ל.), וערכין (יא.).

KolSatmar.com

יט

קושיא ט

וגם אינו מובן למה נעשה מריבה בין ישראל ובין הגרים, ובאותה שעה דייקא

ט) און פאַרוואָס פונקט באותה שעה, איז געוואָרן אַ פלוגתא מיט די גֵרים. פונקט דעמאָלטס.

און מ׳האָט זיי געדאַרפט ענטפערן [אַז] **חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם.**

צה

ישוב הקושיות בפרשת נְסָכִים

הקדמה לישוב קושיא ז-ח

וועל מיר צוקומען צו דעם מדרש וואָס ער האָט געזאָגט **בַּמֶּה אֲנַחְמֵם**, [והשיב לו] **בְּדִבְרֵי תּוֹרָה.**

צו

הנה מה שכאב לבם של ישראל על הגזירה שישארו במדבר, הוא דבר המובן, על שלא יזכו לקדושת ארץ ישראל. ובפרט שבאותה שעה עדיין לא ידעו אם עכ״פ לעתיד יזכו לעמוד בתחיית המתים ולביאת הארץ, שהרי לבסוף הוצרך גם משה להשאר במדבר, כדי שלעתיד יביא את כל הדור עמו, ולעת עתה הרי עדיין התפלל משה שיוכל ליכנס לארץ

קאָן זיין אַזוי.

זיי זענען געווען זייער ׳געפאַלן׳ ביי זיך, [כששמעו הבשורה כי] זיי וועלן בלייבן אין דער מִדְבָּר, און [מי יודע] וואָס וועט זיך מיט זיי טון.

צז

[ובאמת באותה שעה] זיי האָבן דאָך נאָך ניטאַמאָל געוואוסט צי זיי וועלן אויפשטיין **תְּחִיַּת הַמֵּתִים.**

[שהרי] **מֹשֶׁה רַבֵּינוּ** האָט דאָך אויך [נאָך דערוויל] **מִתְפַּלֵּל** געווען [אַז] ער זאָל נישט זיין דאָרטן [במדבר, נאָר] ער זאָל גיין קיין **אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**. און ווען ער גייט [געווען] קיין **אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** - ווי איך האָב נעכטן נאַכט[ה] גערעדט דערפון - ווען ער גייט קיין **אֶרֶץ**

[ה] **בסעודת ליל שב״ק. ונדפס בדברי יואל בפרשתן** (עמוד שסג-שסד), **וז״ל שם בהנוגע לענינינו: ונבא ליישב מה שדקדקנו בלשון רש״י ז״ל** (יג, ב) **׳חייהם׳ שאני נותן להם מקום לטעות וכו׳** [דבפשטות משמע שהוא ענין שבועה, שנשבע הקב״ה בחייהם של ישראל, ובאמת לא מצינו כיוצא בזה בשאר מקומות, דלא מצינו כי אם שאמר הקב״ה חַי אָנִי נְאֻם ה׳, אבל לא שיהא נשבע בחיי ישראל (מלשון הקושיא שם)]. ○ **דהנה מצינו בדברי חז״ל ב׳ טעמים על מה שמת משה רבינו ע״ה במדבר ולא זכה להכנס לארץ, הטעם הא׳ הוא דאיתא במדרש רבה סוף פרשת עקב** (ב, ט) **אמר לו הקב״ה למשה אם אתה נקבר כאן אצלן, בזכותך הן באין ממך.** אמר רבי לוי למה הדבר דומה, לאחד שנתפזרו מעותיו במקום אֲפֵלָה, אמר אם אומר אני האירו לי שאקבץ מעותי [של נחושת], אין בריה משגחת עלי, מה עשה, נטל זהוב אחד והשליך בתוכם, והתחיל צווח ואומר האירו לי, זהוב א׳ היה לי ונפל ממני כאן, והאירו לו, מה עשה, משנטל את הזהוב אמר להם בחייכם המתינו לי שאלקט את המעות, ולקטן, בזכות הזהוב נתלקטו המעות. **כך אמר לו הקב״ה למשה אם נקבר אַתְּ אצלן במדבר, הן באין בזכותך ואתה בא בראשם**, שנאמר (ברכה לג, כא) וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ וגו׳ וַיֵּתֵא רָאשֵׁי עָם, עכ״ל המדרש. מבואר מזה כי על כן הוצרך משה רבינו ע״ה להשאר במדבר, כדי להביא דור המדבר עמו לארץ ישראל, לעתיד בעת התחייה. ○ **ועוד מצינו בדבריהם ז״ל טעם** שהוצרך משה להשאר במדבר, **דאילו היה נכנס לארץ ישראל ובונה את בית המקדש, לא היה בית המקדש חרב לעולם**, דלא שלטו האויבים במעשה ידיו של משה (סוטה יא.), והיתה ח״ו החימה נתכת על ישראל. מה שאין כן עכשיו שלא נבנה בית המקדש על ידי משה, **שפך הקב״ה חמתו על עצים ואבנים**, והותיר שארית ישראל לפליטה (כמבואר בילקוט שמעוני, תהלים מזמור פט). ○ **ונראה שהוצרכו חז״ל לב׳ הטעמים**, דבטעם הראשון בלבד לא סגי, דאף שבאמת **לאותו הדור שנשארו במדבר** היתה טובה גדולה מה שנשאר משה רבינו ע״ה אצלם, שיקומו בזכותו לתחייה לעתיד לבא. מכל מקום לעומת זאת, אילו היה משה רבינו ע״ה נכנס לארץ, היה בכך טובה גדולה **לדור באי הארץ**, ומאן מפיס אולי היה הטובה והתועלת שיש לבאי הארץ אם היה משה רבינו ע״ה נכנס עמהם לארץ ישראל, מכרעת את הטובה של **דור המדבר** בהיותו נקבר אתם. לכך הוצרכו חז״ל לתת טעם שאף **לבאי הארץ** היה טובה מה שנשאר משה רבינו במדבר, כדי שתהיה שפיכת החימה על עצים ואבנים, ולא תהיה כליה ח״ו לשארית ישראל. ○ היוצא לנו מזה כי מה שהיה הבית עתיד להחרב, זה היה סיבה לכך שיקבר

KolSatmar.com

יִשְׂרָאֵל, העט דאָך נישט גיוועזן גיקאָנט זיין תְּחִיַּית הַמֵּתִים [לדור המדבר, שהרי זהו מהטעמים שנשאר משה במדבר, כדי שיביא עמו גם דור המדבר לתחייה, לעתיד בעת תחיית המתים][ו].

אונ 'ווער ווייסט' וואָס ס'וועט זיין מיט זיי.

צח

אמנם נחמתם על זה, הוא על פי המבואר בגמרא כי כל המקומות שעסקו ישראל בתורה ועבודה, עתידין הם ליקבע בארץ. ומבואר במהרש"א דעל כן גם עתה נחשבין אותה מקומות כמו ארץ ישראל, על שם העתיד. וביאר בזה דברי הגמרא בברכות

נאָר וואָס דען [ענין תשובת הנחמה אליהם, יבואר דהנה] **עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שיקבעו בארץ ישראל**, אַזוי שטייט דאָך[ז]. ווי איך האָב געזאָגט דאָס פאָריגע מאָל.

ווי דער מגן אברהם זאָגט דאָך[ח] איבערדעם, [אַז] **דאָס איז דאָך די קְדוּשַּׁת בֵּית הַמִּדְרָשׁ**, ווייל דעס וועט 'מיטגיין' [לעתיד] **ביז קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**, [ועל כן יש לנו לומר דגם תנאי לא מהני שיהא מותר להשתמש בו, ואפילו בחורבנו, וכדין בתי כנסיות של ארץ ישראל עצמן].

דאָרטן וואו אידן זענען עוסק בְּתּוֹרָה וּבַעֲבוֹדָה, דעס 'גייט מיט' [לארץ ישראל].

צט

און דער מהרש"א זאָגט דאָך[ו], [ער] טייטשט דאָך מיט דעם [דברי הגמרא][ט] **תמה רבי יוחנן איכא סָבֵי בבבל**, [והלא] **לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם 'עַל הָאֲדָמָה' כתיב** (עקב יא, כא), **האָט ער געענטפערט דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא**, [ואז אמר רבי יוחנן] **היינו דאהני להו.**

משה רבינו ע"ה במדבר, כדי שלא יהא הבית המקדש נבנה על ידו, ויוכל הקב"ה לשפוך חמתו על עצים ואבנים, דלולא טעם זה אפשר היה נכנס לארץ. ואם כן נמצא כי מחורבן הבית נצמחה טובה גדולה **לדור המדבר**, שלסיבת כן נקבר משרע"ה עמהם, והם עתידים לבא בזכותו. ○ והנה איתא **במדרש רבה** בפרשתן (טז, כ) על הפסוק **וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא** (יד, א), **אמר להם הקב"ה, אתם בכיתם בְּכִיָּה של חנם לְפָנַי, אני אקבע לכם בְּכִיָּה לדורות, ומן אותה שעה נגזר על בית המקדש שתתחרב, כדי שיגלו ישראל לבין האומות וכו'**. וכן איתא **בתרגום יונתן** (איכה א, ב) על הפסוק **בָּכוֹ תִבְכֶּה בַּלַּיְלָה, דאותה שעה שבכו ישראל** בכיה של חנם, נגזר על בית המקדש להיות נחרב, ושיגלו ישראל לבין האומות. ○ וזה יהיה הביאור בלשון **רש"י ז"ל**, 'חייהם' שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוה. כלומר מה שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים, זהו למען 'חייהם' הנצחיים, **שיוכלו לקום בתחיית המתים ולבוא לארץ ישראל** עם משה רבינו ע"ה ובזכותו. שהרי מכח טעות זו שלהם בדברי המרגלים, בכו בכיה של חנם ונגזר על בית המקדש שיחרב, וחורבן בית המקדש היא הסיבה שלא יכול משה לבוא לארץ ישראל, כדי שיוכלו האויבים לשלוט בעצים ואבנים. והוכרח להשאר במדבר, ובכוחו ובזכותו יביא עמו ראשי עם, והוא בא בראשם.

[ו] כמבואר **בדברים רבה** (ב, ט), ועוד מדרשים. [וכדהובא מלשון המדרש לעיל, בתוך לשון הדברי יואל].

[ז] **בגמרא מגילה** (כט.): **תניא, רבי אלעזר הקפר אומר, עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל**, שנאמר (ירמי' מו, יח) **כִּי כְּתָבוֹר בֶּהָרִים וּכְכַרְמֶל בַּיָּם יָבוֹא**, והלא דברים קל וחומר, ומה תָּבוֹר וְכַרְמֶל שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה, **נקבעים בארץ ישראל, בתי כנסיות ובתי מדרשות שקורין ומרביצין בהן תורה, על אחת כמה וכמה.**

[ח] **דאיתא בשלחן ערוך** (או"ח קנא, יא): **אם בשעת בנין בית הכנסת התנו עליו להשתמש בו, מותר להשתמש בו בחורבנו, אבל ביישובו לא מהני תנאי וכו'. במה דברים אמורים בבתי כנסיות שבחוצה לארץ, אבל בבתי כנסיות שבארץ ישראל לא מהני שום תנאי.** ועל זה כתב **במגן אברהם** (שם, ס"ק טו): **שבחוצה לארץ. שהרי כשיבא הגואל במהרה, תפקע קדושתן. תוספות** (מגילה כח: ד"ה בתי). ○ **וצריך עיון, דאמרינן בסמוך בגמרא** (שם כט.) **עתידין כל בתי כנסיות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל. וצריך לומר דהתוספות קאי אבחורבנן, דכיון שנחרבו קודם ביאת הגואל לא יקבעו בארץ ישראל, וצריך עיון.** ○ **ואין לומר דדוקא 'הבנין' יקבע בארץ ישראל, אבל 'הקרקע' תשאר בחוץ לארץ, דהא יליף קל וחומר מתבור וכרמל, והתם 'הקרקע' נקבע בארץ ישראל.**

[ט] **בגמרא ברכות** (ח.): **אמרו ליה לרבי יוחנן איכא סבי בבבל, תמה ואמר, לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם 'עַל הָאֲדָמָה' כתיב, אבל בחוצה לארץ לא. כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא** [פירש"י: מקדמי, שחרית. מחשכי, ערבית. כלומר מאריכין בבית הכנסת], **אמר היינו דאהני להו, כדאמר רבי יהושע בן לוי לבניה, קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא, כי היכי דתורכו חיי. אמר רבי אחא ברבי חנינא, מאי קרא, אַשְׁרֵי אָדָם שֹׁמֵעַ לִי לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם לִשְׁמֹר מְזוּזֹת פְּתָחָי** (משלי ח, לד), **וכתיב בתריה** (שם, לה) **כִּי מֹצְאִי מָצָא חַיִּים.**

KolSatmar.com

קי

פרעגט מען די **קַשְׁיָא,** [והלא עדיין קושיית ר׳ יוחנן במקומה עומדת, שהרי] **ס׳שטייט דאָך ׳דאָך׳ נאָר עַל הָאֲדָמָה,** [און] **וואָס האָסטו מיר געענטפערט** [אויף דעם במה שהם] **מקדמי ומחשכי לבי כנישתא.** [ואם הכוונה לפי שיש להם זכות התורה ותפילה, אכתי קשה שהרי] **ער האָט יאָ געוואוסט** [גם מעיקרא] **אַז זיי האָבן זְכוּתִים, זיי זענען עוֹסֵק בְּתוֹרָה,** [אבל מכל מקום אינו עַל הָאֲדָמָה].

קיא

זאָגט דער מהרש״א׳, [דכיון שהם מקדמי ומחשכי לבי כנישתא, נמצא כי] **דאָס הייסט טאַקע עַל הָאֲדָמָה, ווייל עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שיקבעו בארץ ישראל,** [וממילא] **איז דאָך עַל שֵׁם הֶעָתִיד איז מען דאָך ׳שוין׳ עַל הָאֲדָמָה, אַז מ׳איז דאָרטן** [בבית המדרש] **און מ׳איז עוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּטַהֲרָה איז מען אין אַדְמַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וואָרן דעס וועט דאָך ׳מיטגיין׳ קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,** [איז] **עַל שֵׁם הֶעָתִיד הייסט עס ׳שוין׳ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.**

קיב

ישוב קושיא ח

ובזה יובן מה שאמר לנחמם בדברי תורה, כי על ידי שיעסקו בתורה, יהא נחשב להם גם שם במדבר, כמו שהם בארץ ישראל, על שם העתיד. ובזה היה להם קצת נחמה

דאָס איז דער פְּשַׁט. זיי האָבן זיך דאָ אָנגעקוקט [אז] **זיי בלייבן אין דער מִדְבָּר** [אַזוי] **פאַרפאַלן, לֹא יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ. האָט דער בּוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים געזאָגט,** [דו פרעגסט] **וואָס קאָן איך זיי מְנַחֵם זיין, אֲנַחֲמֵם בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, איך וועל זיי מְנַחֵם זיין** [במה שיעסקו] **בְּדִבְרֵי תּוֹרָה,** [און דורכדעם] **וועלן זיי אויך זיין עַל הָאֲדָמָה.** [שעל ידי עסק התורה] **איז דאָך געוועזן אין דער מִדְבָּר איז אויכעט אַזוי, וואָרן ס׳איז דאָך עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שיקבעו בארץ ישראל.** [וגם נכלל בזה, כי בישרם שעוד עתידין הם עצמן לבא לארץ ישראל עם מקומות אלו, בביאת הארץ דלעתיד].

ממילא וועל איך זיי מיט דעם מְנַחֵם זיין.

קיג

ישוב קושיא ז (באופן ראשון)

ובזה יובן גם כן דרשת המדרש כִּי ׳כְבָר׳ רָצָה הָאֱלֹקִים, זו הַכְּנָסַת ישראל לָאָרֶץ. דלשון זה מורה דכניסת ישראל לארץ זה היה ׳מכבר׳, אף קודם שנכנסו לשם בפועל, דאף בהיותם במדבר נחשב כאילו כבר היו בארץ ישראל, ועל שם העתיד

דאָס איז דער פְּשַׁט אין מדרש, [שעל זה נאמר] **שְׁתֵה בְלֶב טוֹב יֵינֶךָ כִּי ׳כְבָר׳ רָצָה הָאֱלֹקִים, זו הַכְּנָסַת ישראל לָאָרֶץ. דאָס איז נאָך לאַנג** [צוריק שוין] **געוועזן,** [נאָך] **איידער מ׳איז געקומען קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.**

׳ **במהרש״א** (ברכות שם, ד״ה הנוגעים)**: יש לפרש על פי מה שאמרו בפרק בני העיר** (מגילה כט. והובא לעיל) **עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל וכו׳, דאותן בתי כנסיות שבבבל גם הם יהיו מכלל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שיקבעו שם לעתיד וכו׳. ומייתי עלה איכא סבי בבבל, תמה למען וגו׳ עַל הָאֲדָמָה וגו׳, ומסיק דאהנו להו דקדימו וחשיכו כו׳, דהיינו טעמא, דבי כנשתא דבבבל הוה להו כאילו הם על האדמה, שהרי יקבע לעתיד שם בארץ ישראל. ○ ומייתי עלה מאי קרא כו׳, עַל דַּלְתֹתַי ׳יוֹם יוֹם׳, מלשון כפול, דמקדימו היום בשחרית, וְלִשְׁמֹר מְזוּזֹת פְּתָחָי היינו דמחשכים בבי כנישתא, כאילו הוא שומר הפתח של בית הכנסת בלילה. וכתיב בתריה כִּי מֹצְאִי, כינוי דמדבר בעדו, ד׳מוצאי׳ קאי אהקב״ה, דהיינו בבית הכנסת שהקב״ה מצוי בה, שנאמר** (תהלים פב, א) **אֱלֹקִים נִצָּב בַּעֲדַת וגו׳ כדאמרינן לעיל** (ברכות שם)**, מָצָא חַיִּים גם בבבל, כאילו הוא בארץ ישראל, וק״ל.** - [וכן פירש בשל״ה הק׳ (מסכת תמיד, נר מצוה אות יג, הג״ה ב), **ובכלי יקר סוף עקב** (יא, כא), **ומביאם רבינו בכ״מ.** וכן פירשו גם בעשרה מאמרות להרמ״ע (אם כל חי, ח״ב סימן ח), **ובעמק המלך** (שער א, פרק א). וכן נזכר פירוש זה בפי׳ הרי״ף על עין יעקב (ברכות שם) שבימי חורפו שמע כן].

וואָרן אויף די פּלעצער וואָס מ'האָט עוֹסֵק געווען בְּתּוֹרָה, איז מען דאָך 'שוין' געווען [גם עתה, נחשב כמו בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כאָטשיג] דעמאָלטס איז דאָך נאָכנישט געווען די כְּנִיסָה לָאָרֶץ [בפועל, שהרי] זיי זענען דאָך געווען אין חוּץ לָאָרֶץ, אין דער מִדְבָּר [וואו מ'האָט זיי געפירט [מ"ב מסעות]. נאָר אַז דאָרט איז אַ מָקוֹם פון תּוֹרָה און פון קְדוּשָׁה, ווערט דאָך דאָס 'מיטגיין' קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, [ממילא] איז מען דאָך שוין 'פריער' [געווען נחשב כבארץ ישראל], נאָך איידער [שבאו שמה בפועל]. פאַרוואָס, ווייל על שם העתיד, ווייל ס'וועט שפּעטער גיין קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, איז מען דאָך [גם עתה נחשב כמו] אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, על שם העתיד. [ונמצא] איז מען נאָך איידער די כְּנִיסָה, הייסט עס שוין עַל הָאֲדָמָה.

קד

דאָס איז דער פְּשַׁט. די הַכְנָסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ, דאָס איז 'כְּבָר' רָצָה הָאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ, דאָס איז נאָך פון פריער [נחשב כארץ ישראל] על שם העתיד, אַזוי ווי דער מהרש"א זאָגט. איבערדעם דאָס איז די זעלבע [חשוב ווי ארץ ישראל].

קה

הקדמה לישוב קושיא ט (באופן השני דלהלן)

אמנם אף שהיה להם נחמה שיזכו לעתיד לביאת הארץ, וממילא גם עתה כבר נחשב להם כן. אמנם ראו שעדיין יצטרכו עוד לסבול הרבה גליות עד שיזכו לעתיד. והגלות הוא בסיבת הגרים שיתוספו עליהם, כמבואר בגמרא

אָבער 'דאָך דאָך', [צוליב] וואָס איז מען דערווייל אין גָלוּת, זאָגט דאָך די גמרא[יא] [אַז] דאָס איז וועגן די גֵרים [שיתוספו עליהם].

קו

ולפי פירוש אחד בתוספות, זהו גם כן ביאור המאמר קָשִׁים גֵרִים לישראל כְּסַפַּחַת. לפי שבסיבתם הוא אורך הגלות, כדי שיתוספו עליהם גרים

איין פְּשַׁט איז דאָך פָּשׁוּט [גרים ממש][יב].

אַזוי ווי תוספות ברענגט[יג] [בביאור מה שאמרו] קָשִׁים גֵרִים לישראל כְּסַפַּחַת, איינער פון די בעלי התוספות זאָגט – [שהרי] ס'איז שווער [כוונת המאמר, ואחד מבעלי התוס'] –

[יא] **בגמרא פסחים** (פז:): **אמר רבי אלעזר, לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות, אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, שנאמר** (הושע ב, כה) **וּזְרַעְתִּיהָ לִּי בָּאָרֶץ, כלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה כורין. ורבי יוחנן אמר** מהכא, וְרִחַמְתִּי אֶת לֹא רֻחָמָה (שם) [פירש"י: וְרִחַמְתִּי וגו' וְאָמַרְתִּי לְלֹא עַמִּי עַמִּי אַתָּה (שם), אותם שלא היו מֵעַמִּי, ידבקו בהם ויהיו לי לעם].

[יב] **דלדעת האריז"ל** (המובא להלן באות קיט) **הכוונה על ניצוצין הקדושים המפוזרים בין האומות, שצריכין בני ישראל לבררם ולהעלותם. אבל לפי פשוטו הכוונה על גרים ממש.**

[יג] **דאיתא בגמרא קידושין** (ע:): **אמר רבי חמא ברבי חנינא, כשהקב"ה משרה שכינתו, אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל, שנאמר** (ירמי' ל, כה) **בָּעֵת הַהִיא נְאֻם ה' אֶהְיֶה לֵאלֹקִים לְכֹל מִשְׁפְּחוֹת יִשְׂרָאֵל, לכל ישראל, לא נאמר אלא לכל משפחות** [פירש"י: משפחות שהם ישראל גמורים]. **וְהֵמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם** (שם), **אמר רבה בר רב הונא, זו מעלה יתירה יש בין ישראל לגרים, דאילו בישראל כתיב בהו** (שם לא, לב) **וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹקִים וְהֵמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם** [והייתי להם לאלקים אע"פ שאינם לי לעם, ומתוך שאני מקרבן הם יהיו לי לעם], **ואילו בגרים כתיב** (שם ל, כא-כב) **מִי הוּא זֶה עָרַב אֶת לִבּוֹ לָגֶשֶׁת אֵלַי נְאֻם ה' וִהְיִיתֶם לִי לְעָם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹקִים** [גרים אין מקרבין אותן מן השמים אלא אם כן הן מקרבין עצמם תחילה להיות טובים]. ○ **אמר רבי חלבו, קשים גרים לישראל כספחת** [פירש"י: שאינם זהירים במצות, והרגילים אצלם נמשכים אצלם, ולומדים מן מעשיהם], **שנאמר** (ישעי' יד, א) **וְנִלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם 'וְנִסְפְּחוּ' עַל בֵּית יַעֲקֹב.**

ועל זה כתבו **בתוספות** שם: קשים גרים. פירש **בקונטרס** (רש"י נדה יג:), **לפי שאינם בקיאים במצות, ומביאים פורענות, ועוד שמלמדים את ישראל ממעשיהם וכו'. ויש מפרשים לפי שכל ישראל עֲרֵבִין זה בזה, ולאו מילתא היא, דהא לא נתערבו בשביל הגרים כשקבלו התורה, כדאמרינן בסוטה** (לז:) **נמצא לכל אחד מישראל שש מאות אלף וג' אלפים ותק"ן בריתות, שכולן נתערבו זה בזה, אלמא לא נתערבו מן הגרים, שהרי הרבה עֵרֶב רַב עָלָה אִתָּם** (עכ"ד רש"י שם). ○ **ויש מפרשים דקשין גרים לישראל כספחת, לפי שהזהיר הקב"ה**

KolSatmar.com

זאָגט דאָך פְּשַט, [אַז דאָס איז] ווענן דעם, ווייל דורכדעם איז מען סוֹבֵל די גָלוּת, דורך די גֵרים. [דהרי סיבת הגלות, הוא כדי שיתוספו עליהם הגרים].

נאָר **תוספות** זאָגט [אויף דעם אַז] ס'קען דאָך נישט זיין [דער פְּשַט ווענן דעם]. ווייל די גמרא זאָגט דאָך[יד] [אַז] פאַרדעם מאַכט מען זיי שוועריגקייטן [קודם שבאים להתגייר, כדי] שֶׁיִפְרוֹשׁ, ווייל קָשִׁין גֵרִים לישראל כספחת, [און פון דעם] זעט דאָך אויס [אַז] אפילו נאָכ'ן גֵרוּת זענען זיי קָשִׁים כספחת, נישט ווענן דעם [בשביל ענין הגלות שכבר נסבב בעבר בסיבתם].

איבערדעם זאָגט ער אַן אַנדערן פְּשַט [עיין שם].

קז

אָבער על כל פנים יהיה איך שיהיה, ס'איז ביידע [פירושים] אֱמֶת זעט אויס, אַז דורכדעם איז מען סוֹבֵל דאָס גָלוּת [ומתארך המשך הגלות, בשביל המשך הוספת הגרים העתידים], און דורכדעם איז דאָס [פירושים האחרים שבתוספות, השייכים גם לאחר שמתגיירים]. (המשך בחינה זו, להלן באות קטז)

קח

ישוב קושיא ט (באופן ראשון)

נאָר דעס וואָס ער זאָגט נאָכדעם באותה שעה נעשה מְרִיבָה בין ישראל לבין הגרים, קאָן מען זאָגן צוויי פְּשָטִים.

קט

ובדרך פשוט יש לפרש ענין המריבה שבין הגרים, על פי דברי האוה"ח הק', דכשלון המרגלים אף שהיו צדיקים, זה היה עבור כי המשלחים היתה כוונתם לרעה, ועי"ז נולד גם בהשליחים תכונה רעה, דשלוחו של אדם כמותו

איין פְּשַט קען זיין, [לויט] דעס וואָס איך האָב געזאָגט נעכטן[טו], [דעס וואָס] ער זאָגט דאָך דער **אור החיים הקדוש**[טז], אַז ס'איז געווען אַ תְּכוּנָה רָעָה, אַ תְּכוּנָה רָעָה

עליהם בכ"ד מקומות שלא להונות אותם, ואי אפשר שלא יצערום. ○ **ויש מפרשים, לפי שעל ידי הגרים ישראל בגלות**, כדאמר (פסחים שם) **מפני מה ישראל מפוזרים בכל ארצות יותר משאר עובדי כוכבים, כדי שיתוספו עליהם גרים**. ○ **ולא נהירא**, דהא אמר ביבמות (מז.) **נכרי הבא להתגייר אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר**, תדע שישראל דְּוּוּיִים דחופים, ואמרינן התם (מז:) משום דיפרוש הוא, **דאמר מר קשין גרים לישראל כספחת**. אלמא דבתר שיתגיירו קשים הם. ○ **והרבי רבי אברהם גר פירש, לפי שהגרין בקיאין במצות ומדקדקין בהם**, קשים הם לישראל כספחת, דמתוך כן הקב"ה מזכיר עונותיהם של ישראל כשאין עושין רצונו. **וכהאי גוונא** מצינו גבי הצרפית (מלכים א' יז, יח) שאמרה מַה לִּי וָלָךְ אִישׁ הָאֱלֹקִים (כי) בָּאתָ אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת עֲוֹנִי, שמתוך שהוא צדיק גמור היה נראה לה שמזכיר ה' עונה. ○ **ור"י פירש דלפיכך קשים**, שנטמעו בישראל, ואין השכינה שורה אלא על משפחה מיוחסת. וכן נראה דמשום הכי מייתי הא דרבי חלבו על הא מילתא דרבי חמא בר חנינא (דלעיל בגמרא שם).

[יד] **בגמרא יבמות** (מז:): **אמר מר גר שבא להתגייר, אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר, ומודיעים אותו מקצת** מצות קלות ומקצת מצות חמורות [פירש"י: דהשתא על ידי טבילה הוא נכנס לכלל גירות, הלכך בשעת טבילת מצוה צריך לקבל עליו עול מצות], **מאי טעמא, דאי פריש** [שלא יתגייר] **נפרוש** [ולא איכפת לן], **דאמר רבי חלבו, קשים גרים לישראל כספחת, דכתיב וְנִלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם 'וְנִסְפְּחוּ' עַל בֵּית יַעֲקֹב** [לשון ספחת, שאוחזין מעשיהם הראשונים, ולומדים ישראל מהם, או סומכין עליהם באיסור והיתר]. **ועוד בגמרא שם** (קט:): **אמר רבי יצחק, מאי דכתיב** (משלי יא, טו) **רַע יֵרוֹעַ כִּי עָרַב זָר** [פירש"י: המערב זרים גרים בישראל וכו'], **רעה אחר רעה תבא למקבלי גרים וכו'. מקבלי גרים, כרבי חלבו דאמר רבי חלבו קשים גרים לישראל** [שאין בקיאין בדקדוקי מצות, ולמדין ישראל ממעשיהן] **כספחת** [לישנא דקרא נקט, וְנִלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם 'וְנִסְפְּחוּ' עַל בֵּית יַעֲקֹב].

[טו] בסעודת ליל שב"ק. ונדפס **בדברי יואל** בפרשתן (מן עמוד שס, עיי"ש בקושיא א, ובעמוד שסג ד"ה וכענין וד"ה ובאמת).

[טז] **באור החיים הק' ריש שלח** (יג, ב): **שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וגו'. צריך לדעת אומרו 'לְךָ', ורבותינו ז"ל אמרו** (סוטה לד:) לדעתך, אני איאנשי ני מצוך וכו'. וקשה למה יסכים ה' על הרעה אשר דיבר לעשות עמו, ויופיע מאמרו על עצת רשעים. ○ **ולהבין הענין, אעיר בדבר, מבטן מי יצא הקר"ח הרעה הגדולה הנסבבת מהמרגלים. אם מצד המעשה, אין בו רע, כי הלא מצינו** (יהושע ב, א) **שכמו כן שלח יהושע ב' אנשים מרגלים וירגלו הארץ, אם כן אין**

איז גאָר אינגאַנצן[יז] געווען [מה שגרם לכשלון המרגלים], **אַ תְּכוּנָה רָעָה פון די ׳מְשַׁלְּחִים׳** [דהיינו העם והדור].

[ווייל] לעולם [קשה], ווי ער פרעגט די קַשְׁיָא, וויאַזוי זענען זיי [המרגלים עצמן] עפּעס אַזוי פאַרדאָרבן געוואָרן [והרי מתחילה היו צדיקים גמורים, ונבחרו על פי ה׳. ולתרץ זה] זאָגט ער, ווייל ס׳איז געגאַנגען [על ידי בקשת העם שישלחו מרגלים], **און אידן** [המשלחים אותם] האָבן אַריינגעברענגט אַ תְּכוּנָה רָעָה [בהם, על ידי שהתכוונו לרעה בבקשת מרגלים], און שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ [של המְשַׁלֵּחַ, ולכן] ווייל מ׳האָט זיי ׳געשיקט׳ מיט אַ שלעכטע כַּוָּנָה [הכניסו בתוך ׳הַשְּׁלִיחִים׳ תכונה רעה].

קי

אמנם לכאורה גם המשלחים היו דור דיעה וכולם קדושים, והאיך נולד מהם תכונה רעה. ועל כרחך דהכוונה על ׳הָעֵרֶב רַב׳ שהם הם ׳הגרים׳ שהיו עמהם במדבר

[אמנם] לכאורה די זעלבע קַשְׁיָא [שהקשה באור החיים הק׳ על המרגלים] **איז אויפן דוֹר** [שהם ׳המשלחים׳], ס׳איז אַ דוֹר דֵּעָה [געווען, און] וואו קומט [דאָס אַז] **דאָס דוֹר הַמִּדְבָּר** זאָל ׳שיקן׳ מיט אַ שלעכטע כַּוָּנָה, איבערהויפּט אַזאַ שלעכטע כַּוָּנָה.

קיא

נאָר וואָס דען, ס׳איז געווען **דאָס עֵרֶב רַב** אויך אינדערמיט.

[און] הגם דער אור החיים הקדוש זאָגט[יח] אַז דאָס עֵרֶב רַב איז געבליבן אין די מִדְבָּר, זיי זענען נישט אַריין קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

אָבער אף על פי כן, דעמאָלטס [בשעת המרגלים] זעט אויס[יט] זענען זיי נאָך געווען.

הדבר מכוער מצד עצמו. ואם מצד האנשים המרגלים שהיו רשעים, הלא מצינו שנבחרו על פי ה׳ הבוחן לבות וכליות, והעיד הכתוב עליהם (שלח שם, יג) **כּוּלָּם ׳אֲנָשִׁים׳, שהם צַדִּיקִים.** ○ אכן יתבאר הדבר על פי דבריהם ז״ל (בילקוט שמעוני) שאמרו וז״ל, בתחילה נתקבצו אצל משה לשלוח המרגלים, ולא רצה, ואמר להם כבר הבטיחנו ה׳. ואמרו לו כי העמים יודעים בנו שאנו באים לירש אותם, והם מטמינים את ממונם, וכשיגיעו ישראל לא ימצאו כלום, ונמצא דברי ה׳ בטל ח״ו. ואז (דברים א, כג) וַיִּיטַב הַדָּבָר בְּעֵינַי משה וכו׳. ○ **או אפשר, לצד שכוונת ׳הַמְּשַׁלְּחִים׳ היתה רעה, תפעיל פועל הרע ׳בשליח׳, ויחזור להיות שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, וְיִוָּלֵד בו תְּכוּנָה רָעָה מה שלא היתה בו קודם, כדרך שֶׁתִּוָּלֵד בחינת הַקְּדוּשָּׁה בשלוחי מצוה לטובה אות. ולזה הגם שהיו צַדִּיקִים, בהתחלתם עשות ההליכה לְרַגֵּל, נולד בהם תְּכוּנָה רָעָה מכח הַמְּשַׁלְּחִים, וְיָעֲצוּ להדיח.**

[יז] פירושו כענין ׳בלויז׳, שזה לבד הוא שגרם.

[יח] **באור החיים הק׳** כי תשא (לב, יא): **לָמָה ה׳ יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם.** על פי דבריהם ז״ל (שמו״ר מב, ו) שאמרו שערב רב לבד עשו את העגל, והוא אומרו (תשא שם, ז) שִׁחֵת עַמְּךָ וכו׳. וממוצא דבר אתה יודע, כי הסכים על הַשְׁמָדַת ערב רב, ואולי כי זה דייק באומרו ׳אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׳, ולא ערב רב שמעצמם יצאו. ○ **ונראה כי כל ערב רב שהיו אז מתו, שאפילו פִּטְרוֹן שֶׁקִּבְּלָם הסכים על כְּלָיָתָם.** וגם אין לו פנים לבקש רחמים עליהם, אם על קבלתם נענש וכו׳. גם אין להם זכות אבות, וטענות שהזכיר משה בטענתו.

[יט] ועיין בזה באורך בדברי רבינו בס״ג **נצבים וילך תשט״ז** (לשון קדשו קונטרס רנב, אות סו-ע), ובס״ג **תרומה תשי״ז** (לשון קדשו רכז ח״ב, אות ל-לב), ועוד.

וז״ל רבינו בס״ג **בשלח תשכ״ז** (לשון קדשו רצ ח״ב): **בֶּאֱמֶת איז מיר אייביג קָשֶׁה געווען, ׳וואָס׳ האָט זיך געטון מיט דעם עֵרֶב רַב** [בשעה שנכנסו ישראל לארץ. והלא] זיי זענען דאָך געווען אַסאַך מער פון ׳אידן׳, אַזוי שטייט דאָך. און אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל האָט מען פאַרטיילט [בנחלה, רק לבני ישראל]. ס׳שטייט דאָך אין די פסוקים יעדעס שֵׁבֶט וואו ס׳איז געווען [זיין נחלה, ובזה נכלל כל ארץ ישראל. ואינו מבואר בפסוקים ובדברי חכז״ל] ׳וואו׳ זענען געווען דאָס עֵרֶב רַב. זיי זענען דאָך נישט געווען [בכלל חלוקת הארץ בגורל], אין די שְׁבָטִים האָט מען דאָך נישט זיי אַריינגענומען, און ׳וואו׳ זענען זיי געווען [בארץ ישראל]. ○ [נאָר דערנאָך] **האָב איך געזען דער אור החיים הקדוש זאָגט אויף אַ פּלאַץ, אין פרשת כי תשא,** אינדערמיט [בתוך הדברים] **זאָגט ער אַז דאָס עֵרֶב רַב זענען אַלע געבליבן אין די מִדְבָּר, זיי זענען נישט געגאַנגען קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.** [וביאר שם הטעם בזה, ווייל] דעס וואָס ער [משה] האָט מִתְפַּלֵּל געווען פאַר אידן נאָכ׳ן חֵטְא הָעֵגֶל [להצילם מיד כלייה, דעס] איז נאָר פאַר זיי [אידן] געווען, [אָבער] ער האָט נישט מִתְפַּלֵּל געווען פאַרן עֵרֶב רַב, און זיי זענען געווען צוביסלעך [מֵתִים וְכָלִים במדבר]. ○ אויפן אָרט [תיכף לאחר העגל] זענען זיי נאָך געווען, זעט אויס. [און] אין זוהר הקדוש (ויקהל קצה.) **זעט אויס** [אַז]

KolSatmar.com

קיב

[און] דָּתָן וַאֲבִירָם איז אויך נאָך געווען דעמאָלטס, אפילו שפּעטער נאָך אויך, ביי קֹרַח׳ן איז דאָך [נאָך] געווען דָּתָן וַאֲבִירָם.

קיג

יהיה איך שיהיה, איז דאָך טאַקע דאָרטן געווען דאָס עֵרֶב רַב [וואָס זיי] זענען מיטגעגאַנגען [עמהם במדבר], און זיי האָבן אויכעט אַריינגערעדט. און זיי [המרגלים] זענען געוואָרן שְׁלוּחִים פונעם עֵרֶב רַב.

קיד

ועל כן כשנחמם ועסקו בדברי תורה, זכו לראות האמת, שטעותם נצמח להם על ידי הערב רב שהם הגרים. ועל כן באותה שעה נעשה מריבה גדולה ביניהם. עד שאמר להם הקב״ה שיש ביניהם גם גרים טובים כאברהם, ועל כן צריכין לקבלם

איבערדעם קאָן זיין.

זיי זענען געבליבן אין די מִדְבָּר, און זיי האָבן דאָך אַלע, זיי האָבן עוֹסֵק געווען בְּתּוֹרָה[כ], האָבן זיי דאָך געזען דעם אֱמֶת, אַז דאָס אַלעס איז געווען דורכן עֵרֶב רַב, [שבסיבתם נכשלו המרגלים, ונגזר עליהם שישארו במדבר. ולכן] איז געוואָרן אַ מְרִיבָה בין ישראל לבין ׳הגרים׳ [והכוונה על ׳הערב רב׳, שהרי] דעמאָלטס איז דאָך נישט געווען קיין אַנדערע גֵּרִים, נאָר דאָס עֵרֶב רַב.

איז געוואָרן אַ מְרִיבָה [בינם ובין הערב רב].

קטו

ביז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא האָט געזאָגט, פאַרפאַלן, ס׳איז דאָ אַסאַך ערליי גֵּרִים, ס׳איז דאָ אַזוי ווי אברהם אבינו, און ס׳איז אָבער דאָ אַזעלעכע גֵּרִים וואָס זענען טאַקע ווי די גוים. אַזוי ווי דער מדרש זאָגט[כא].

זיי זענען נאָך געווען שפּעטער אויכעט [במשך המ׳ שנים במדבר]. אָבער צוביסלעך זענען זיי געבליבן [דאָרט אין די מִדְבָּר], זיי זענען נישט מיטגעגאַנגען קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

[כ] וכמו שאמר הקב״ה לנחמם בדברי תורה. ובזה מובן שייכות דברי המדרש, במה שמסיים שעה׳ נעשה מריבה בינם ובין הגרים.

[כא] ועיין עוד בדברי רבינו בס״ג בהעלותך תשכ״ג וז״ל: היצט לאָמיר׳זשע זען, אין דעם כלל פון ניצוצים הקדושים זענען טאַקע די גֵּרִים אַליין, ס׳איז דאָ נשמות אַזאָלעכע וואָס זענען אינגאַנצן מִיִּשְׂרָאֵל, דאָס איז אויך פאַרדעם. און דער אֱמֶת, ווי די גמרא זאָגט דאָך [אַז] לעולם אין מקבלים גרים, מ׳האָט זיי איבערדעם געמאַכט שוועריגקייטן, בשביל שקשים גרים לישראל כספחת, און אַמאָל זעט מען אַז מ׳הייסט טאָן כל הפעולות ס׳זאָל צוציען גרים, ווייל דאָס איז דאָס גאַנצע [סיבת הגלות], דעס גאַנצע גלות איז געווען בשביל שיתוספו עליהם גרים, אַזוי זאָגט דאָך די גמרא אין פסחים וכו׳. ○ נאָר אָבער דער אֱמֶת איז אַזוי טאַקע, ס׳איז דאָ אַזאָלעכע גרים וואָס זענען נְפָשׁוֹת קְדוֹשׁוֹת, די נְשָׁמוֹת [וואָס] זענען געווען געפאַנגען געוואָרן, גרים מינן נידחי (עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ג׳ ח׳), איבערדעם קומען זיי היצט צוריק. אָבער נישט אַלעס איז אַזוי, ס׳איז דאָ אַזעלעכע וואָס זיי טויגן נישט, [און] די דאַרפן נאָר צוריקקומען אויף אַ צייט, און מ׳נעמט פון זיי אַרויס ניצוצים הקדושים מיט דעם וואָס זיי זענען צווישן אידן, און זיי זענען חוזרים לסורם. דאָס קאָן מען נישט וויסן [מתחילה], ס׳איז דאָ אַזעלעכע וואָס מ׳ווייסט נישט דעם אֱמֶת, מוז מען פּרובירן, [און] טאָמער טויג עס נישט גייט עס נישט [שהם פורשים, און אויב] איז עס דער אֱמֶת פון ׳די׳ [דמינן נדחו] וועט מען אים נישט קאָנען מרחק זיין, וועט ער נאָר קומען, איבערדעם מוז מען מאַכן די פּראָבע, מ׳זאָל וויסן אַז ס׳איז דעס. ○ די גמרא זאָגט (יבמות קט:) [אַז] גרים מ׳זאָל נישט אַריינעמען [תיכף, ווייל] מ׳דאַרף וויסן אַז ער איז לשם שמים. פרעגט דאָרט תוספות פון דעם וואָס שטייט ביי הלל׳ן (שבת לא.) [אַז] איינער איז געקומען זיך מגייר זיין על מנת שתעשיני כהן גדול, האָט ער אים מגייר געווען, ער האָט אים נישט מרחק געווען, [נאָר] ער האָט אים צוביסלעך אויסגעלערנט [ביז] ער איז געקומען דערויף און ער האָט נאָכגעלאָזט [מלרצות להיות כהן גדול], און ער איז געוואָרן א גר צדק. פרעגט תוספות דאָרט וויאַזוי האָט ער געמעגט. ענטפערט תוספות, ווייל ער האָט געוואוסט אַז שפּעטער וועט ער וועלן [אַזוי אויך]. נאָר אַזוי סְתָּם קָאן מען דאָך נישט וויסן, [אמנם הלל] ווייל ער האָט געוואוסט וואָס ס׳וועט זיין שפּעטער, איבערדעם האָט ער אים געמעגט [מקבל זיין], אַזוי זאָגט תוספות וכו׳. [ועיי״ש עוד]. [וע״ע בדברי יואל יתרו (ע׳ מ-מא), בהעלותך (ע׳ רפג), וכי תצא (עמוד קמא). ובשו״ת דברי יואל ([illegible] סימן צ), ובויואל משה (ב, עח. ד״ה וביבמות)].

KolSatmar.com

קטז

ישוב קושיא ט (באופן שני)

ולדרכינו לעיל יש לומר עוד, דהמריבה בינם ובין הגרים היה על שראו
שיצטרכו עוד לסבול הרבה גליות עבור הגרים, עד שיזכו לביאת הארץ דלעתיד

אָדער קען זיין, טאַקע לְדַרְכֵּנוּ וואָס איך האָב פריער געזאָגט (באות קה-קז). **דאָס גָלוּת איז דאָך געווען וועגן דעם, שיתוספו עליהם גֵרִים.**

דער בּוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים האָט זיי טאַקע מְנַחֵם געווען מיט דִבְרֵי תּוֹרָה, אַז ס'וועט מיטגיין קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָבער וואָס ליידט מען אַזויפיל [בגלות] **ביז דעמאָלטס, זאָגט דאָך די גמרא כדי שיתוספו עליהם גֵרִים.** [ולכן] **האָט זיי זייער ווי געטון פאַרוואָס מ'ברויך האָבן די גֵרִים, פאַרוואָס זאָל מען אַזויפיל סוֹבֵל זיין וועגן דעם, כדי שיתוספו עליהם גֵרִים.**

קיז

דאָס קאָן זיין דער פְּשַׁט.

מ'האָט זיי טאַקע מְנַחֵם געווען 'עתידין' [בתי כנסיות ומדרשות ליקבע בארץ ישראל], **אָבער** [דערווייל איז דאָך] **דעס, די אֲרִיכוּת הַגָלוּת** [שסיבתה] **וועגן די גֵרִים** [שיתוספו עליהם. ועל זה כָּאַב לבם, ולכן] **באותה שעה נעשה מריבה גדולה בינם ובין הגרים, איז געוואָרן די מְרִיבָה טאַקע וועגן דעם, טאַקע וועגן די שיטה פון די גֵרִים איז געוואָרן אַ מְרִיבָה.**

קיח

ועל זה השיב להם הקב"ה, דאמנם יש הרבה מיני גרים, ויש הכרח שיתבררו כולם, עד שיזכו לתיקון השלם לעתיד

האָט הקדוש ברוך הוא געזאָגט, אַז דאָס מוז זיין, [ווייל] **ס'איז דאָ אַלע ערליי** [גרים], **ס'איז טאַקע דאָ גֵרִים אַזוי ווי גוֹיִם בעונינו הרבים, ס'איז אָבער דאָ גֵרִים אַזוי ווי אברהם אבינו אויך, ס'איז אָבער דאָס אויך דאָ,** [ולכן] **קען מען דאָס נישט** [מבטל זיין] **די גאַנצע שיטה. איבערדעם מוז זיין חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם, קען מען דאָס נישט 'פאַלן לאָזן', די בְּחִינָה אויכעט.**

קיט

נאָר [לויט] **ווי דער אר"י הקדוש זאָגט דאָך**[כב]**, אַז די 'גֵרִים'** [שאמרו בגמרא דיתוספו עליהם בגלות] **מיינט מען גאָר ניצוצין הקדושים וואָס מ'נעמט אַרויס, און ס'איז נישט**

[כב] **עיין בשער המצות פרשת ראה** (בביאור מצות זכירת יציאת מצרים)**: גם נודע מה שנתבאר אצלינו בטעם שְׁכִינָה בְּגָלוּת, מה עניינו, כי הנה הסיבה היא שעל ידי חטא אדם הראשון עירב טוב ברע, וכל הנשמות של קְדוּשָׁה נפלו לתוך הקליפות, הם שבעים, כנגד ע' אומות, וצריכין ישראל לְגָלוּת בין כולם, כדי לְלַקֵּט הנשמות שנפלו בתוך כל קליפה שבהם, וכאשר יגמר לקיטת כל הנשמות מן הע' אומות, אז הוא זמן דמטו רגלין ברגלין הנזכר בפרשת פקודי** (בזוהר, דף רנח.)**, ואז יתקיים מקרא דכתיב** (ישעי' כה, ח) **בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח כו'. ○ וזהו סוד כִּי כְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם** [פֵּרַשְׂתִּי אֶתְכֶם] **כו'** (זכרי' ב, י) [הנזכר בגמרא תענית ג: ועבודה זרה י:]**, כי הוצרכו ישראל לילך בגלות בכל ד' רוחות השמים, בכל ע' אומות. ואין צורך שכולם יחד יגלו בין כל אומה ואומה, אמנם כיון שאיש אחד מישראל לבדו גלה באיזה אומה, נחשב כְּאִלּוּ כל ישראל גלו. וכמו שאדם הראשון פָּגַם בכל העולמות, לכן כשנפלו ממנו הנשמות הכלולות בו אל הקליפות, נתערבו בד' רוחות העולם אשר מכולם נטל עפרו כנודע, וכל אחד מע' שרים של אומות העולם שהם כללות הקליפות כולם, כל אחד לקח חלקו. ואותם הנשמות אין כח בהם לצאת משם אלא בכח מִצְוֹת וּתְפִלּוֹת ישראל, והם מבררין אותם מתוך הקליפה, ומוציאים אותם משם, ומעלים אותם למעלה בבחינת מ"ן כנודע, וכל זה על ידי תפלתם של ישראל וכו'.**

ולפי זה כתב בשער הפסוקים (ריש פרשת שמות)**: כבר נתבאר בפרשת ראה במצות זכירת יציאת מצרים, סיבת הגלות שגלו ישראל בין האומות, מה עניינם. ואמרנו, כי אדם הראשון היה כולל כל הנשמות, והיה כולל כל העולמות. וכשחטא, נפלו ממנו כל הנשמות ההם לתוך הקליפות, הנחלקות לשבעים אומות, וצריכים ישראל לגלות שם בכל אומה ואומה, ללקט שושני הנשמות הקדושות, שנתפזרו תוך הקוצים ההם. וכמו שאמרו חז"ל** (פסחים פז:)**, לָמָּה גָּלוּ יִשְׂרָאֵל בֵּין הָאוּמּוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּתּוֹסְפוּ עֲלֵיהֶם 'גֵּרִים' וכו', והבן זה היטב.**

נאָר גֵרִים ממש[כג]. [לפי זה יש עוד בחינה של גרים. וגם נמצא דסיבת הגלות אינו בשביל הגרים ממש לחוד, כמו שחשבו ישראל, אלא הכוונה על ניצוצי הקדושה דיש בזה הכרח לצורך התיקון השלם. ויש בזה תירוץ על מה שנתרעעו ישראל על הגרים ממש][כד].

קכ

על כל פנים ס׳איז דאָ אַלע בְּחִינוֹת [בענין הגרים], ס׳איז דאָ ׳אַזוי׳ און ׳אַזוי׳.

[און] ׳אַלע׳ [איז] אֱלֹקִים חֲשָׁבָהּ לְטֹבָה[כה] (ויחי נ, כ), [און] לֶעָתִיד וועט מען פאַרשטיין אַלעס, פאַרוואָס ס׳ברויך אַזוי צו זיין, אפילו [דעס] וואָס מ׳פאַרשטייט נישט היינט, [כי הם] לְמַעְלָה מֵהַשָּׂגָתֵנוּ דַּרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

אַוודאי צַדִּיק ה׳ בְּכָל דְּרָכָיו (תהלים קמה, יז), אָבער אונז פאַרשטיי מיר נישט אַלעס. אָבער דאָס איז עס, דאָס איז דאָס תמצית דערפון. אונז זעה מיר [נאָר] וואָס ס׳שטייט אין דברי חכמינו ז״ל, און אין ספרי הקודש.

[און] דער בּוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים האָט שוין געזעהן [והשיב להם לדור המדבר, אַז] דאָס ברויך אַזוי צו זיין. [ועל זה רומז גם מה שנאמר להם בפרשה זו] כִּי כְבָר ׳רָצָה הָאֱלֹקִים׳ אֶת מַעֲשֶׂיךָ.

קכא

ישוב קושיא ח (באופן שני)

ובזה יבואר עוד כוונה במה שנחמם בדברי תורה, דהכוונה על מה שגילה להם בסוד הגרים. ושכן הוא רצון השם, וכמו שדרשו כאן גם הפסוק כְּבָר ׳רָצָה הָאֱלֹקִים׳ אֶת מַעֲשֶׂיךָ

דער בּוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים האָט זיי געזאָגט [ביאור בענינים אלו], ער האָט זיי איבערדעם מְנַחֵם געווען בְּדִבְרֵי תּוֹרָה [ממה שגילה להם קצת בסודות אלו, אַז כאָטשיג] טאַקע קָשִׁים כְּסַפַּחַת, [שעל זה נעשה] מְרִיבָה בֵּין יִשְׂרָאֵל וּבֵין הַגֵּרִים, אָבער ס׳איז דאָ העכערע עִנְיָנִים. דאָס ברויך אַלעס צו זיין אַזוי, דאָס איז דער רָצוֹן הַשֵּׁם ברוך הוא, [וכנרמז במה שנאמר להם הפסוק כִּי כְבָר ׳רָצָה הָאֱלֹקִים׳ אֶת מַעֲשֶׂיךָ].

קכב

הקדמה לישוב קושיא ז (באופן שני)

ובמה שנאמר בלשון עבר כִּי ׳כְבָר׳ רָצָה הָאֱלֹקִים, יש לומר עוד, בהקדם דברי רש״י בפסוק אַךְ בַּה׳ אַל תִּמְרֹדוּ, ׳ושוב׳ וְאַתֶּם אַל תִּירְאוּ אֶת עַם הָאָרֶץ. שהוסיף מלת ׳ושוב׳, ולכאורה מהו הכוונה בזה

מ׳קאָן ׳נאָך׳ מְרַמֵּז זיין, אין דעם וואָס דער מדרש זאָגט [בהפסוק] כִּי ׳כְבָר׳ רָצָה הָאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ, זה הַכְנָסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ.

קכג

וואָרן דאָ שטייט אַזוי, טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד, אִם חָפֵץ בָּנוּ ה׳ וגו׳ וּנְתָנָהּ לָנוּ אֶרֶץ [אֲשֶׁר הִיא] זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ.

ער הייבט אָן צו זאָגן, ס׳איז זייער גוט. און נאָכדעם שטעלט ער אַראָפּ אַ תְּנַאי, אִם חָפֵץ בָּנוּ ה׳ וגו׳, אַךְ בַּה׳ אַל תִּמְרֹדוּ וְאַתֶּם אַל תִּירְאוּ אֶת עַם הָאָרֶץ כִּי לַחְמֵנוּ הֵם סָר צִלָּם.

קכד

ס׳איז אַ פֶּלֶא דאָ אַ ׳צי׳ רש״י[כו].

[כג] וז״ל רבינו בויואל משה (ב, קי): ולדעת חכמי האמת מה שאמרו בגמרא כדי שיתוספו עליהם גרים, הכוונה גם על הנשמות הנטמעין, כמו שכתב האר״י ז״ל, שגם אלו נקראים גרים. וגם נשמות הגרים המה מהנשמות שנדחו מישראל ונטמעין בהם כנודע, והכל אחד הוא. [וע״ע שם מה שהאריך רבינו בכל ענין דלעיל. ועיין עוד שם (א, יט)].

[כד] השלמנו בדרך אפשר, כי רבינו לא סיים הענין.

[כה] ועיין עוד בס״ג בהעלותך תש״כ, מה שהאריך רבינו בשבוע שלפניו, בביאור זה הפסוק.

[כו] היינו הוספה שהוסיף רש״י על לשון הפסוק.

KolSatmar.com

אין פסוק שטייט וְאַתֶּם אַל תִּירְאוּ אֶת עַם הָאָרֶץ, עטס זאָלטס ענק נישט פאַרכטן צו גיין קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מ'זאָל זיך נישט פאַרכטן. הייבט ער אָן קודם אַךְ בַּה' אַל תִּמְרֹדוּ, וְאַתֶּם אַל תִּירְאוּ אֶת עַם הָאָרֶץ.

שטייט דאָ צוויי זאַכן שטייען אין פסוק, בַּה' אַל תִּמְרֹדוּ, און ס'שטייט וְאַתֶּם אַל תִּירְאוּ אֶת עַם הָאָרֶץ כִּי לַחְמֵנוּ הֵם.

זאָגט רש"י צי[כז] איין וואָרט צו דעם, בַּה' אַל תִּמְרֹדוּ. 'וּשׁוּב' אַל תִּירְאוּ אֶת עַם הָאָרֶץ, שטעלט ער צי אַ וואָרט 'וְשׁוּב'.

קכה

[ולכאורה] פאַרוואָס שטעלט ער דאָס צי, אַז די ביידע שטייען אין פסוק, וואָס האָט ער צוגעשטעלט אַ וואָרט וְשׁוּב.

קכו

ומפרש המזרחי דהכוונה שלא תאמר דשני דברים הם, אלא שהאחד נמשך
מחבירו, כלומר שאם לא תמרודו בהקב"ה, אָז שוב אין אתם צריכים לירא מעם הארץ

זאָגט דער מזרחי[כח], דער שפתי חכמים ברענגט עס[כט] [אויך], וואָרן איך העט געוואָלט מיינען [אַז] דאָס איז צוויי זאַכן, דאָס [ענין השני] קער זיך נישט אָן מיט דעם [בענין הראשון. שהכתוב אומר] בַּה' אַל תִּמְרֹדוּ, דער בורא כל עולמים האָט אָנגעזאָגט בַּה' אַל תִּמְרֹדוּ, און ער האָט זיי אָנגעזאָגט [עוד ענין כי] וְאַתֶּם אַל תִּירְאוּ אֶת עַם הָאָרֶץ.

[איבערדעם] זאָגט רש"י צי [אַז] ניין, [נאָר] דאָס איז מְקוּשָׁר איינער מיטן אַנדערן, אַז ס'איז בַּה' אַל תִּמְרֹדוּ איז 'וּשׁוּב' אַל תִּירְאוּ, 'דערנאָכדעם' זאָל מען זיך נישט פאַרכטן. זעט אויס [כי] חלילה אַז מ'זינדיגט, האָט מען זיך וואָס צו פאַרכטן. דאָס האָט רש"י דאָ באַוואָרנט מיט דעם 'וְשׁוּב', אַזוי איז בְּפֵירוּשׁ אַ נְבוּאָה, [שאם בה' אל תמרודו, איז] טאַקע טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד, מ'זאָל זיך נישט פאַרכטן.

קכז

ומזה מוכח דיש כאן תנאי לביאת הארץ, דהוא רק כשהם נכנעים לה', ונקיים מן הארץ, ושרק באופן
זה נאמר כי טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד. ובזה מובן היטב כוונת רש"י בהוספת מלת 'ושוב', דתנאי יש בדבר

זעט אויס [אַז] אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מוז מען קומען אַז מ'איז נָקִי מִן הַחֵטְא, אַז מ'זינדיגט נישט, אַנדערש איז נישט גוט[ל].

[ס'איז טאַקע] טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד, [אָבער] נאָר על תנאי אַךְ בַּה' אַל תִּמְרֹדוּ, איז דאָס אַ תְּנַאי, זייער אַ שטאַרקער תְּנַאי, אַךְ בַּה' אַל תִּמְרֹדוּ, אַ שווערער תְּנַאי.

קכח

דאָס קען זיין איבערדעם האָט ער דאָ געזאָגט [ברש"י] 'וּשׁוּב' אַל תִּירְאוּ, וואָרן חלילה אַז מ'זינדיגט, איז זייער נישט גוט דאָרטן, האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט.

נאָר וואָס דען, ס'איז געווען [דעמאָלטס] אַ צייט [שהיו ישראל נקיים וראויים לביאת הארץ], ווען נישט די מְרַגְּלִים. ס'איז געווען אַ דּוֹר דֵּעָה, און זיי האָבן געקאָנט קומען

[כז] ברש"י (יד, ט): אַל תִּמְרֹדוּ. 'וּשׁוּב' וְאַתֶּם אַל תִּירְאוּ.

[כח] בפי' הרא"ם (שם): אל תמרודו 'ושוב' אל תיראו. פירוש, שני הדיבורים הללו האחד נמשך מחברו, שאם בה' אל תמרודו, שוב לא תיראו, דאם לא כן אין טעם לסמיכות שני הדיבורים הללו זה אחר זה.

[כט] בשפתי חכמים (שם): תיקן בזה, שלא תאמר שני דברים הם, אלא האחד נמשך מחבירו, כלומר שאם לא תמרודו בהקב"ה, שוב אין אתם צריכים לירא.

[ל] וכמו שהביא רבינו בזה באורך בויואל משה (ב, לו-נד קכא קכז-קלג. ועי"ש א, קי).

KolSatmar.com

נְקִיִּים מִכָּל חֵטְא, זיי הָאבְּן געקאָנט תְּשׁוּבָה טוּן. [ועל זה אמרו יהושע וכלב אַךְ בַּה' אַל תִּמְרֹדוּ, וְאַתֶּם אַל תִּירְאוּ וגו'].

אָבער לעולם איז אַזוי אָבער, [אַז] דאָס איז מְקוּשָּׁר איינס אינעם אַנדערן, [דביאת הארץ הוא רק בתנאי של הכנעה לה' ותשובה שלימה. ולזה הוסיף רש"י תיבת 'ושוב'][לא].

קכט

ישוב קושיא ז (באופן שני)

וזה שנאמר כאן בדרשת המדרש כִּי 'כְבָר' רָצָה הָאֱלֹקִים, זו הכנסת ישראל לארץ. דבעת כניסתם לארץ, צריך שיהיו מעשיהם מרוצים 'כבר' מקודם, ושיכנסו לשם רק בהקדמת תשובה ומעשים

ממילא קען מען נאָר קומען קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אַז מ'האָט שוין 'פריער' תְּשׁוּבָה געטון, [און] מ'איז ריין.

דאָס איז דער פְּשַׁט כִּי 'כְבָר' רָצָה הָאֱלֹקִים. ביי אַנדערע מִצְוֹת וואָס מ'טוט [מחוייב לקיימו בכל אופן, ואפילו לרשע ובעל עבירה, וסגי במה שיעשה אחר כך תשובה, וגם שוב יעלה את המצוה. וכן אמרו בזה דלעולם יעשה אפילו שלא לשמה, וזה יועיל לו לבא לידי לשמה. מה שאין כן במצוה זו של ישוב ארץ ישראל, דצריך לשוב ולתקן נפשו מקודם[לב], ושיהיה ביאתו לשמה דייקא[לג]. ולזה אמרו כאן במדרש דמה דכתיב] 'כְּבָר' רָצָה הָאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ, זֶה הַכְנָסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ, [ווייל] צו הַכְנָסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ מוז זיין 'כְּבָר' רָצָה הָאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ, מוז מען האָבן מַעֲשִׂים טוֹבִים פון דערפריער, מ'מוז האָבן תְּשׁוּבָה געטון [אַז] ס'זאָל זיין בַּה' אַל תִּמְרֹדוּ, 'וְשׁוּב' און דערנאָך הערשט [איז] וְאַתֶּם אַל תִּירְאוּ.

איבערדעם שטעלט ער אַראָפּ [במדרש, אַז] ביי הַכְנָסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ מוז זיין 'כְּבָר' רָצָה הָאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ, איז דאָס הָא בְּהָא תַּלְיָא.

קל

ברכת הקודש

דער בּוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים זאָל העלפן:

מ'זאָל מיר די זְכִיָּה האָבן [אַז] מ'זאָל מיר תְּשׁוּבָה טוּן, תְּשׁוּבָה שְׁלֵימָה.

מ'זאָל דָבוּק זיין אין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּבְתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה.

מ'זאָל מיר בִּמְהֵרָה זוֹכֶה זיין צו זען ווען אידן ווערן געהאָלפן ווערן ביי די גְאוּלָה שְׁלֵימָה, בְּקִבּוּץ כָּל נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל 'בִּמְקוֹם הַקּוֹדֶשׁ'.

מ'זאָל מיר זען ווען ס'וועט דערהויבן ווערן קְדוּשַּׁת יִשְׂרָאֵל, און קְדוּשַּׁת 'הָאָרֶץ'.

מ'זאָל מיר זוֹכֶה זיין בִּמְהֵרָה, צו זען בִּישׁוּעַת כָּל יִשְׂרָאֵל וְשִׂמְחָתָן, בְּהִתְרוֹמְמוּת קֶרֶן הַתּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל, וּבְהִתְגַּלּוּת כְּבוֹד שָׁמַיִם עָלֵינוּ, בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

[לא] וז"ל רבינו בזה בויואל משה (ב, קלג. סעיף ז): ובלאו הכי בעיקר ענין הישיבה בארץ ישראל, כבר נתבאר שהכל הוא בזה לפי מה שהוא אדם, ואנחנו לא נדע תכונת נפשו של השואל. והכתוב אומר טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד אַךְ בַּה' אַל תִּמְרֹדוּ, ורצה לומר שזה ודאי שטובה הארץ מאוד, אך תנאי יש בדבר אם בה' אל תמרודו, כי להחוטא שמה אינו כן. כעין לשון הרשב"ם בפרשת עקב (יא, י) על הכתוב כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וגו', וז"ל שם, כי הארץ הזאת טובה מכל הארצות לשומרי מצותיו, ורעה מכל הארצות ללא שומרם. אשר על כן לא נוכל לידע מטמנותיו של חבירו הטובה היא אם רעה ח"ו. וכבר הבאתי דעת גדולים וקדושים שחייבו לצאת מן הארץ מי שעלול לחטוא ח"ו. והעיקר הוא שגם מצד ההלכה אין בידינו להחמיר בכהאי גוונא.

[לב] כמו שהאריך רבינו בויואל משה (ב, לח-נד), בביאור חילוק זה שבין מצוה זו לשאר המצות, דבשאר מצות מחויב לעשותו בכל אופן, ואף שכל זמן שלא שב בתשובה אינו מרוצה, מ"מ כשישוב אח"כ שוב יעלה כל אלו המצות. משא"כ בישוב ארץ ישראל שיש בזה טעמא דקראי ותנאי שהוא רק לשומרי מצות. עיי"ש באורך גדול.

[לג] כמו שביאר רבינו בויואל משה (ב, קכב-קכו) בחילוק זה שבין מצוה זו לשאר המצות, עיי"ש. [ויש לציין כי באותן הימים עסק רבינו בגמר סיום כתיבת מאמר ישוב ארץ ישראל, וכמו שכתבו בספרו שסיים זה בעש"ק קרח תש"כ].

KolSatmar.com